

Požadavky podle článku 11 (3) I Rámcové směrnice o vodách k prevenci a zmírnění důsledků událostí způsobujících havarijní znečištění vod z technických zařízení

– Operativní koncepce k základním opatřením v oblasti řízení rizik pro plánování v povodí Labe – (stav: 4. 8. 2010)

1. Výchozí situace

Nabytím účinnosti Rámcové směrnice o vodách 2000/60/ES (RSV) je třeba spravovat povrchové a podzemní vody v Evropské unii podle jednotného legislativního rámce. Cílem správy vod je dosáhnout do roku 2015 dobrého ekologického a dobrého chemického stavu vod Společenství. Významným nástrojem k tomuto účelu jsou programy opatření, které jsou v souhrnu součástí plánů povodí nabíhajících od roku 2010. Rámcová směrnice o vodách přitom rozlišuje základní opatření, která představují minimální požadavky, a doplňující opatření, která bude v případě potřeby nutno naplánovat a provést za účelem dosažení dobrého stavu. K základním opatřením patří požadavky podle článku 11 (3) I RSV:

- „...jakákoli opatření potřebná k předcházení významným únikům znečišťujících látek z technických zařízení a
- k předcházení nebo zmírnění důsledků událostí způsobujících havarijní znečištění, jako např. v důsledku povodní,
- a to včetně detekčních nebo varovných systémů k těmto účelům a
- pro havárie, které nemohly být rozumně předvídaný, včetně všech přiměřených opatření ke snížení ohrožení vodních ekosystémů“.

V souhrnu zahrnují tyto požadavky základní prvky řízení rizik ve vazbě na vodní toky.

Jaká základní opatření je třeba v této souvislosti mít v zásadě na zřeteli, bylo příkladně zpracováno v rámci projektu z plánu výzkumu životního prostředí „Strategie k naplnění požadavků a cílů Rámcové směrnice ES o vodách k prevenci a zmírnění důsledků událostí způsobujících havarijní znečištění vod z technických zařízení“ (Strategien zur Umsetzung der Anforderungen und Ziele der EG-Wasserrahmenrichtlinie zur Prävention und Verminderung der Folgen unerwarteter Gewässerverschmutzungen aus technischen Anlagen).

Výchozím bodem analýzy byly dosavadní práce v mezinárodních komisích různých povodí a dosavadní bezpečnostně technická doporučení pro oblast havarijní prevence a koncepce k přeshraničním varovným a poplachovým plánům. Opatření se přitom rozlišují na opatření na zařízeních a opatření ve vazbě na ucelená povodí.

Výstupem výzkumného projektu jsou obecné návrhy řešení pro naplnění článku 11 (3) I) RSV a konkrétní závěry pro programy opatření plánů jednotlivých povodí v oblasti řízení prevence rizik a krizových situací, resp. řízení rizik (viz: <http://www.alert-wfd.net>).

Mezinárodní komise pro ochranu Labe (MKOL) zabezpečuje / koordinuje pro povodí Labe směrodatné plánování v oblasti vod podle Rámcové směrnice o vodách. Úkoly, týkající se havarijní prevence a řízení krizových situací, se řeší v rámci speciální pracovní skupiny „Havarijní znečištění vod“ (H).

Pro budoucí plánování v oblasti vod se v souvislosti s naplňováním článku 11 3 l), resp. obecného přeshraničního řízení rizik otevírá významná otázka, zda lze považovat dosavadní dosažený stav za dostačující, nebo zda musí být v budoucnu více zohledněny určité nedostatky - a pokud ano, jaké.

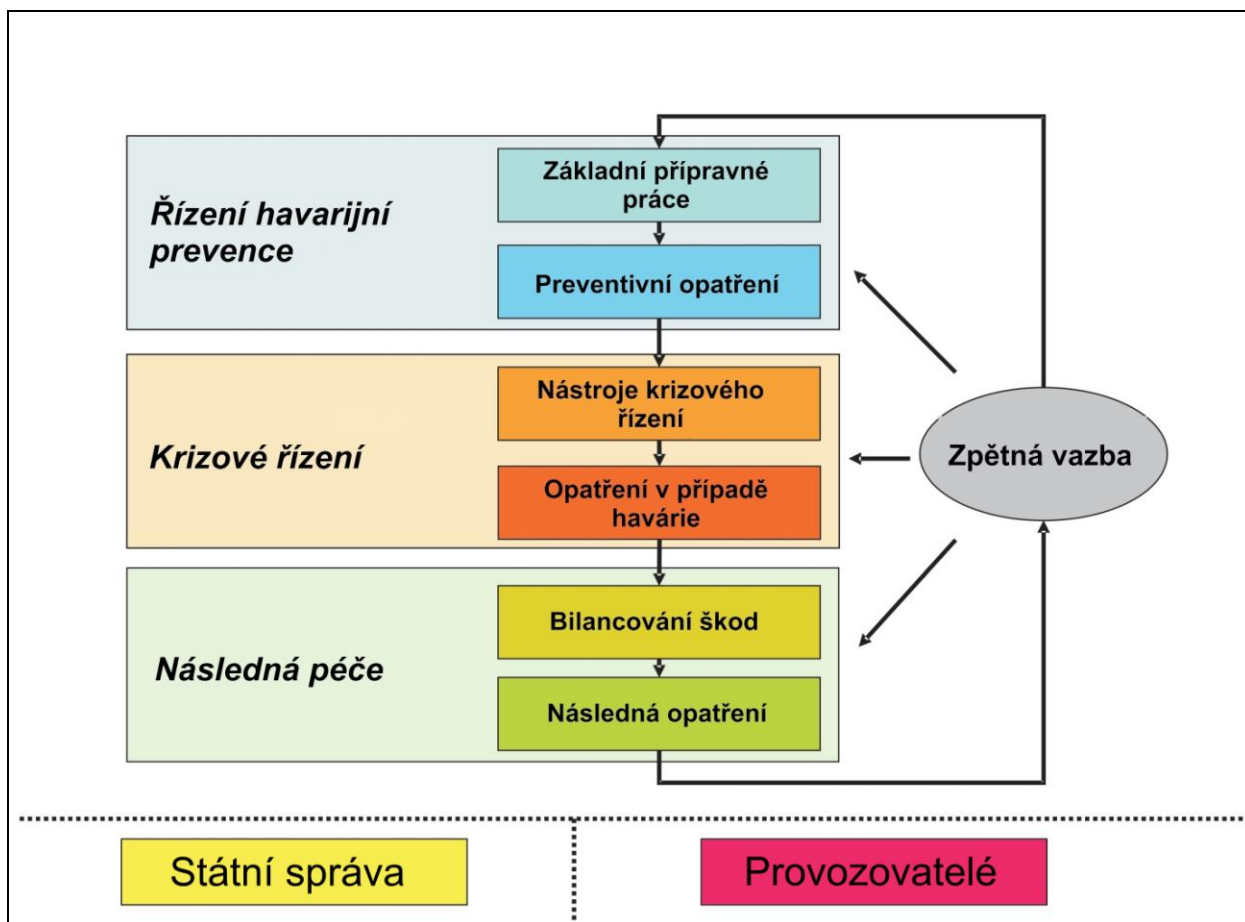
Za tímto účelem budou podle výzkumného projektu nejdříve znázorněny nezbytné prvky obsáhlého řízení rizik pro ucelená povodí a porovnány s dosavadními pracemi / výsledky pracovní skupiny H MKOL.

2. Řízení rizik v ucelených povodích

Jako základ pro obsáhlé přeshraniční řízení rizik v ucelených povodích by mělo být využito ustanovení z EU pro legislativní oblast směrnice Seveso a k Rámcové směrnici o vodách.

Konkrétní pomůckou v tomto směru jsou prvky bezpečnostního řetězce, tzv. „safety chain“. Při přesnější analýze odpovídají zde uvedené dílčí oblasti všem podstatným cílovým záměrům evropských ustanovení k přeshraničnímu řízení rizik.

Tento „safety chain“ je podle schématu časového průběhu zaměřen na 3 hlavní kategorie, které zahrnují další 2 dílčí kategorie (viz obr. 1), od strategické přípravy na danou událost přes zneškodňování havárie až po následnou péči. Tyto tři hlavní úrovně lze dále libovolně diferencovat a k výsledným „člámkům řetězce“ přiřazovat konkrétní operativní opatření s cílem identifikovat všechny prvky řízení rizik.

Obr. 1: „Safety chain“ v oblasti řízení rizik

Jako ústřední a obecná opatření pro realizaci základních opatření k řízení rizik v ucelených povodích se v průběhu projektu z plánu výzkumu životního prostředí vykrystalizovaly níže uvedené hlavní cíle:

1. legislativně organizační předpoklady pro realizaci konkrétních opatření v oblasti řízení rizik a krizových situací (právní podklady, kritéria hodnocení, požadavky bezpečnostní techniky)
2. analýza rizik uceleného povodí (inventarizace potenciálů ohrožení vod, dotčených předmětů ochrany a hodnocení rizik)
3. kontrola a monitorování podniků v souvislosti s realizací a dodržováním bezpečnostně technických požadavků vyplývajících z článku 11 (3) I RSV
4. zapracování požadavků článku 11 (3) I RSV do územních a regulačních plánů
5. koncepce nouzových plánů pro ucelené povodí s odpovídajícími strukturami zodpovědnosti, včetně
 - emisně-imisních varovných systémů na ploše povodí a varovných a poplachových plánů,
 - udržování rezerv technických zařízení / přístrojů ke zdolávání havárií
6. vytvoření struktur k zabezpečení zpětné vazby ze získaných zkušeností („lessons learnt“) do budoucího řízení rizik a krizových situací

3. Pracovní skupina H MKOL

Dále jsou uvedeny podstatné hlavní práce pracovní skupiny H MKOL, týkající se jednotlivých požadavků článku 11 odst. 3 písm. l).

a) Řízení havarijní prevence

- doporučení k pojistkám proti přeplnění (1999)
- doporučení k problematice zachycování hasební vody (1993)
- doporučení k bezpečnosti potrubí (2001)
- doporučení k zásadním požadavkům na technická zařízení s látkami ohrožujícími jakost vody (2002)
- doporučení pro zařízení sloužící ke skladování závadných látek (2004)
- katalog opatření k zamezení havarijního znečištění vod v povodí Labe (1995)
- kontrola nápravných opatření (technických opatření, přepracování podnikových havarijních plánů)
- doporučení k základní osnově bezpečnostních zpráv vzhledem k ohrožení vod (1996)
- doporučení k požadavkům na zařízení pro nakládání s látkami ohrožujícími jakost vody v oblastech ohrožených povodněmi nebo vzdutím (1998)

b) Krizové řízení

- doporučení pro podnikové poplachové a havarijní plány (1997)
- detekční systémy - koncepce k včasnému zjištění havarijního znečištění vod (2005) - kombinovaný emisně-imisní přístup (projekt EASE - projekt Spolkového úřadu životního prostředí /UBA/, který umožňuje využití dat z měřicích stanic)
- Mezinárodní varovný a poplachový plán Labe a jeho aktualizace (1991, 1995, 2004, 2006)
- Poplachový model Labe – ALAMO (2004, 2008)
- Seznam potenciálně nebezpečných zařízení pro jakost vod v povodí Labe – průběžná aktualizace
- česko-německá havarijní cvičení na Labi
- koncepce a realizace stabilního havarijního profilu v hraničním úseku Labe

c) Řízení následné péče

- ustavení pracovní skupiny H ze strany MKOL jako centrálního institutu pro zabezpečení „lessons learnt“, resp. efektivní zpětné vazby
- pravidelné vyhodnocování vzniklých havárií a závěry
- doporučení ke zlepšení stavu zdolávání havárií v čistotě vod na Labi (1994)
- doporučení k organizačním opatřením a základním materiálně technickým požadavkům při zdolávání havárií s plovoucími látkami ohrožujícími jakost vody (2000)

4. Syntéza

Základní opatření k řízení rizik v ucelených povodích požadovaná podle článku 11 3 I) RSV jsou formulována pouze obecně. Naproti tomu navrhla pracovní skupina H MKOL již celou řadu konkrétních opatření ke zlepšení havarijní prevence a krizového řízení, které byly z velké části v zemích ležících na Labi již zrealizovány.

V tomto smyslu mohou doposud vykonané práce v povodí Labe sloužit také jako příkladná opatření k naplnění článku 11 3 I).

Při zevrubném posouzení v rámci přesnější analýzy výzkumného projektu se však dají ještě najít nedostatky, které by v budoucnu měla pracovní skupina H MKOL zhodnotit:

- Například bezpečnostně technická doporučení na ochranu vod ve vztahu k technickým zařízením by měla být doplněna, aktualizována a upravena podle příslušného stavu techniky.
- V oblasti krizového řízení je třeba zapracovat aktuální koncepce k včasnému varování do stávajícího Mezinárodního varovného a poplachového plánu Labe.
- Modelování havarijních situací by mělo být rozšířeno i na významné přítoky Labe.
- Pro úspěšná zásahová opatření by měla pro případ průmyslových havárií pokračovat mezinárodní cvičení.
- V této souvislosti by byla důležitá také inventarizace dostupné přístrojové techniky v povodí Labe a vypracování podrobné logistiky pro její nasazení v případě nouze.
- Na druhé straně by měly být při haváriích minimalizovány jejich dopady, a proto by měly být zvláště citlivé oblasti zmapovány a výsledky poskytnuty havarijní službě.

Jak bylo zdůrazněno již úvodem, pracovní skupině H MKOL se v řadě oblastí podařilo již naplnit realizaci článku 11 3 I). V zájmu prezentace tohoto strategického přístupu také v rámci EU a jeho vyjasnění s dalšími oblastmi povodí je nezbytné intenzivněji vyhledávat mezinárodní dialog. V této souvislosti by bylo možno tuto aktivitu zařadit na základě uvedeného bezpečnostního řetězce, tzv. „safety chain“, také mezi opatření následné péče.